

Generalization
is class war.

Το παρόν έντυπο τυπώθηκε τον Δεκέμβρη του 2016 από το αυτόνομο
σχήμα αρχιτεκτονικής Πάτρας.

Επικοινωνία

blog: autonomoarxitektonikhs.wordpress.com

mail: common.architect@gmail.com

Οι πολιτικές επιδιώξεις και επιταγές της κυριαρχίας καθορίζουν δραματικά τον χώρο της πόλης και τις ζωές των ανθρώπων που λειτουργούν μέσα σε αυτόν. Οι νομοθετικές διευθετήσεις, παράλληλα με τους αντίστοιχους πολεοδομικούς και αστικούς μετασχηματισμούς, διαμορφώνουν χωρικά τα διάφορα κομμάτια του αστικού χώρου σύμφωνα με τα συμφέροντα των κυρίαρχων. Ταυτοχρόνως, η συνήθης στεγαστική κατάσταση, στην Ελλάδα αλλά και στην παγκόσμια κλίμακα, είναι πλήρως διαμεσολαβημένη από το χρήμα και την ιδιοκτησία. Σε μια περίοδο όξυνσης της οικονομικοπολιτικής κρίσης λοιπόν, οι ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (άνεργοι, μετανάστες, κ.λπ.) μη ανταποκρινόμενες στις ολοένα και πιο εξοντωτικές οικονομικές απαιτήσεις που τους επιβάλλονται, έρχονται αντιμέτωπες με αβεβαιότητα, καταστολή, κάθε είδους αποκλεισμούς.

Το ζήτημα των αστέγων, που αποτελεί μια εγγενή κατάσταση του καπιταλιστικού συστήματος και αναπόσπαστο κομμάτι της συνθήκης που περιγράφηκε, αντιμετωπίζεται από το κράτος εντέχνως δια της απόκρυψής του μέσω του χωρικού αποκλεισμού. Με βάση αυτήν την πολιτική, στον φυσικό χώρο εκτοπίζεται ή/και εξαλείφεται ό,τι θεωρείται περιττό και μπαίνει εμπόδιο στη ροή του κέρδους και του κεφαλαίου. Έτσι, προκειμένου να «εξευγενιστεί» η εικόνα της πόλης, κάτι που στοχεύει στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των μεσαίων-ανώτερων στρωμάτων και την προσέλκυση καταναλωτικών δραστηριοτήτων, εκδιώκονται συγκεκριμένα κομμάτια της κοινωνίας που σύμφωνα με τους από πάνω αποτελούν την «άσχημη» πλευρά της.

Σε αυτήν την κατεύθυνση, βασικό εργαλείο της κυριαρχίας στον χώρο, είναι οι αναπλάσεις και ο εξευγενισμός, το λεγόμενο **gentrification***. Ο εξευγενισμός λαμβάνει χώρα κατά βάση σε φυσικά ή κοινωνικά υποβαθμισμένες περιοχές (δηλαδή περιοχές με χαμηλή αξία γης και ακινήτων), οι οποίες έχουν μπει στο στόχαστρο του κράτους και των ενδιαφερόμενων επενδυτών, και αποτελούν τις χωρικές απαντήσεις ενός προσεκτικού στρατηγικού σχεδιασμού, άνωθεν, για τον αστικό χώρο και ό,τι περικλύει. Περιοχές που στο μέλλον θα αποτελέσουν αφενός χώρους προσέλκυσης κεφαλαίου μέσω κέντρων διασκέδασης, εμπορικών λειτουργιών και χρήσεων πολιτισμού, και αφετέρου αναβαθμισμένες περιοχές κατοίκησης για τα μεσαία και υψηλά στρώματα της κοινωνίας.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, ο άστεγος πληθυσμός αποτελεί τροχοπέδη σε τέτοια σχέδια ανάπτυξης και ανάπτυξης περιοχών, ενώ συνήθως καταφεύγει

σε αυτές γιατί εκδιώκεται από τις πιο αναβαθμισμένες. Το κράτος από μεριάς του, επιστρατεύοντας νομοθετικούς και κατασταλτικούς μηχανισμούς, εκτοπίζει τους μη επιθυμητούς και στρώνει το έδαφος για την ομαλή περάτωση των σχεδίων του κεφαλαίου. Εφαρμόζει, ουσιαστικά, μια επιθετική πολιτική που στοχεύει στον αποκλεισμό και τον εκτοπισμό των διάφορων μειονοτήτων που απειλούν την κανονικότητα, δηλαδή την «ορθή» λειτουργία της πόλης, όπως αυτή ορίζεται από την αστική πολιτική ελίτ και τους υποστηρικτές της.

Παρότι κοινωνικά αναπαράγεται ότι οι αναπλάσεις στοχεύουν απλά στην αναβάθμιση των εκάστοτε περιοχών, στην πραγματικότητα πρόκειται για μια διαδικασία ταξικού μετασχηματισμού. Πρόκειται για τη μεθοδευμένη αναδιαμόρφωση του χώρου, βάσει της οποίας τα κατώτερα στρώματα της κοινωνίας που τον χρησιμοποιούν, εκτοπίζονται και δίνουν τη θέση τους στις μεσαίες και ανώτερες τάξεις. Το gentrification, λοιπόν, λειτουργεί επιθετικά προς τα πιο οικονομικά και κοινωνικά περιθωριοποιημένα κομμάτια της κοινωνίας, μέσω των αναπλάσεων αστικών περιοχών κατοικίας, αλλά και της ιδιωτικοποίησης χώρων που μέχρι πρότινος ήταν δημόσιοι.

Πολύ σημαντική σχέση για την κατανόηση των στόχων των αναπλάσεων αποτελεί αυτή του δημόσιου χώρου και του ιδιωτικού κεφαλαίου, διότι οι πολιτικές για τον δημόσιο χώρο είναι πολιτικές που έχουν να κάνουν με την ιδιοκτησία. Ο δημόσιος χώρος, στην περίπτωση του εξευγενισμού χρησιμοποιείται προκειμένου να αποκτήσει μεγαλύτερη αξία η ιδιωτική περιουσία. Έτσι, με την ανάπλαση και τον εξωραϊσμό των πλατειών, των πάρκων, των πεζοδρόμων κ.λπ. ανεβαίνουν οι τιμές των ακινήτων των ευρύτερων περιοχών, οι οποίες είναι προσιτές μόνο σε αυτούς που βρίσκονται ψηλά στην ταξική πυραμίδα.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την αναβαθμισμένη ποιότητα του δημόσιου χώρου είναι η αίσθηση ασφάλειας, που αποτελεί μία πολύ βασική κατεύθυνση αυτών των επεμβάσεων ώστε να μείνουν ικανοποιημένοι οι νεοί κάτοικοι, θαμώνες των αναπτυγμένων περιοχών. Κατά συνέπεια, πρέπει να ελέγχεται η πρόσβαση τόσο στους ιδιωτικούς όσο και στους δημόσιους χώρους και να αποκλείονται συμπεριφορές και άτομα που θεωρούνται επικίνδυνα και απειλητικά ως προς την «εύρυθμη» λειτουργία της πόλης, όπως οι άστεγοι, οι τοξικομανείς, οι μετανάστες κ.ά. Αυτό συμβαίνει, τη στιγμή που οικειοποιούνται τον χώρο κοινωνικές ομάδες που έχουν περιθωριοποιηθεί, οι οποίες εξαιτίας του κοινωνικού αποκλεισμού, του φόβου του εγκλήματος αλλά και της εγκληματικότητας, διαμορφώνουν ένα πλαίσιο, που με τις κατάλληλες επικοινωνιακές πολιτικές, αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία

η εξουσία κατασκευάζει εγκληματικές ταυτότητες, επισφαλείς περιοχές και επικίνδυνες ομάδες.

Με την πρόφαση, δηλαδή, ότι οι μειονότητες αποτελούν απειλή για την ποιότητα ζωής και την ασφάλεια της υπόλοιπης κοινωνίας, το κράτος χρησιμοποιεί συγκεκριμένες αστικές πολιτικές που αποσκοπούν στην απομάκρυνσή τους από τους δημόσιους χώρους για να μπορεί να διαχειριστεί το γενικευμένο κλίμα αποτίμησης και διαπραγμάτευσης των χώρων της πόλης με βάση τις αρχές του κέρδους. Το πλάνο που φαίνεται να ακολουθείται ιστορικά (Νέα Υόρκη_1990) είναι πως μέσω νόμων που έχουν στο στόχαστρο τους πληθυσμούς αυτούς, ποινικοποιούνται συμπεριφορές στον δημόσιο χώρο, ώστε να απομακρυνθούν οι «ανεπιθύμητοι». Η νομοθεσία σε συνδυασμό με τη σκληρή κρατική καταστολή, η οποία ακολουθεί το δόγμα της «μηδενικής ανοχής», στοχεύουν στην «εκκαθάριση» του δημόσιου χώρου της πόλης από αδύναμες διακριτές ομάδες, στις οποίες έχει πρώτα επιρριφθεί η ευθύνη για την αταξία, την εγκληματικότητα και τη υποβάθμιση που επικρατεί σ' αυτόν. Ξεκάθαρο ρόλο, βέβαια, σε αυτήν την κατεύθυνση κατέχει και ο αρχιτέκτονας, ο οποίος υλοποιώντας της επιταγές της κυριαρχίας, χρησιμοποιεί τον σχεδιασμό ως εργαλείο αποτροπής και εκδίωξης των ανεπιθύμητων πληθυσμών.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η ανάπτυξη στην πλατεία Αγ. Γεωργίου στην Κυψέλη, το οποίο αποτελεί ξεκάθαρη πολιτική θέση από το δήμο Αθηναίων. Τοποθετήθηκαν παγκάκια μόνο στις τρεις από τις πέντε πλευρές της πλατείας. Παγκάκια με σίδερα, προφανώς, για να εμποδίσουν κάποιον άστεγο να ξαπλώσει ενώ, παράλληλα, εμποδίζουν τη χρήση τους για πάνω από δύο άτομα. Τέτοιου είδους αναπλάσεις δεν είναι πρώτη φορά που συμβαίνουν, τις είδαμε και το 2012 με πρωταγωνιστή το Γ. Καμίνη, δήμαρχο του δήμου Αθηναίων, που ξήλωσε τα παγκάκια της πλατείας για τον ίδιο λόγο και για να ολοκληρώσει το επιτυχημένο σχέδιο του, έφερε ΜΑΤ στο πνευματικό κέντρο όπου είχαν βρει καταφύγιο οι άστεγοι από το κρύο. Αντίστοιχη «κοινωνική πολιτική» του Λονδίνου αποτελεί η εγκατάσταση καρφιών στις πυλωτές των πολυκατοικιών ώστε να μην κοιμούνται οι άστεγοι.

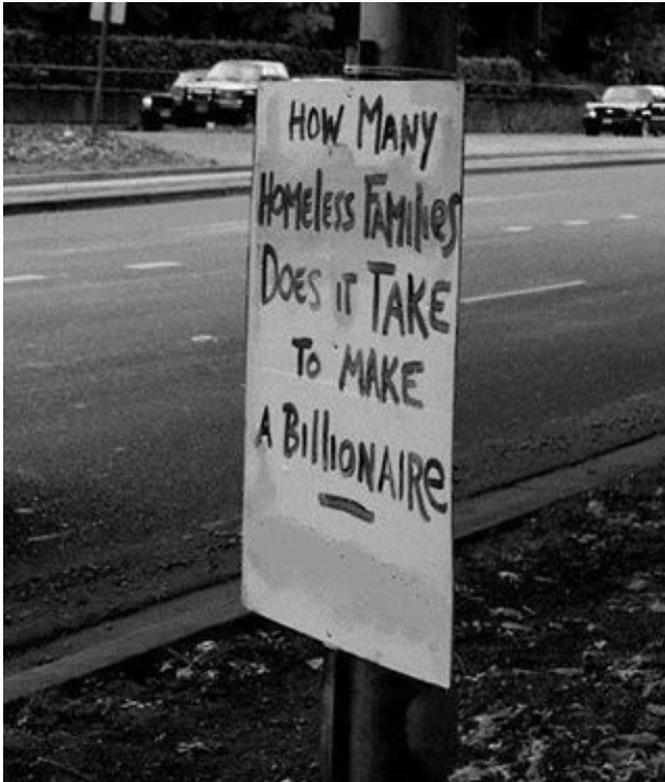
Και βέβαια, σε τοπικό επίπεδο, η αφαίρεση των περισσότερων καθισμάτων στην πλατεία Όλγας σκιαγραφεί μια πολιτική υποβάθμισης και γκετοποίησης της πλατείας. Είναι φανερό λοιπόν, πως οι πολιτικές της κυριαρχίας που αφορούν στον χώρο της πόλης, εντάσσονται στο γενικευμένο πλαίσιο αναπαραγωγής των κοινωνικών σχέσεων και λειτουργούν υποστηρικτικά στη διασφάλιση της τάξης.

Αλλά η εφευρετικότητα δε σταματάει εδώ. Πέρα από τα άβολα παγκάκια για ανάπαυση και ύπνο, ακόμα και την ολοκληρωτική αφαίρεσή τους, μια άλλη τακτική είναι η αφαίρεση της πυκνής βλάστησης και των θάμνων για να χαθεί η όποια ιδιωτικότητα μπορεί να αναπτυχθεί και κυρίως για τη διευκόλυνση της καταστολής. Οι εκτοξευτήρες νερού σε υπαίθριους χώρους λειτουργούν εξίσου απωθητικά. Η κατάργηση των δημόσιων τουαλετών και βρύσεων, οι περιφράξεις, η επιλογή του φωτισμού, καθώς και τα συστήματα παρακολούθησης κάθε είδους, διαμορφώνουν ένα τοπίο άκρως εχθρικό σε οποιονδήποτε προσπαθήσει να καλύψει το φάσμα των βιολογικών και ψυχολογικών αναγκών του μέσα στα ασφυκτικά πλαίσια του αστικού χώρου.

Για όλους αυτούς τους λόγους εμείς αρνούμαστε κάθε απόπειρα εφαρμογής του gentrification στην πόλη από την κυριαρχία, που στοχεύει στην ικανοποίηση των αναγκών του κεφαλαίου, που διαχειρίζεται πληθυσμούς και κοινωνικές ομαδοποιήσεις, που εντείνει και αναπαράγει τις ταξικές ανισότητες, που αφήνει απ' έξω όσους περισεύουν.

Στρεφόμαστε στους κοινούς τόπους, στις καταλήψεις, στους αυτοδιαχειριζόμενους χώρους, όπου ο χώρος σχεδιάζεται συμμετοχικά μέσα από την αυτοδιαχείριση και τις πραγματικές ανάγκες των χρηστών. Επανοικοποιούμε τους δημόσιους χώρους, τους χώρους που μας ανήκουν.

Χτίζουμε τις σχέσεις και τις συνθήκες που οραματιζόμαστε για μια άλλη κοινωνία... στους δρόμους και στις πλατείες... στα μέρη που κατεξοχήν ανήκουν στους καταπιεσμένους και δε θα χαρίσουμε στην κυριαρχία!

*Η ακριβής απόδοση του όρου *gentrification* στα ελληνικά είναι ιδιαίτερα δύσκολη καθώς χρησιμοποιούνται αρκετές διαφορετικές μεταφράσεις, στην περιορισμένη ελληνική βιβλιογραφία, όπως “αναβάθμιση”, “εξωραϊσμός”, “αναπαλαίωση”, “συγκέντρωση της αστικής τάξης”, “ανάπλαση” με επικρατέστερο τον όρο “εξευγενισμός”. Ο όρος *gentrification*, είναι πιο ακριβής, καθώς υποδηλώνει τον εκτοπισμό ασθενέστερων κοινωνικών στρωμάτων, κομμάτι που είναι αναπόσπαστο και αποτελεί την ουσία της διαδικασίας. Θεωρούμε, εν ολίγοις, ότι η ελληνική απόδοση του όρου συγχέει το φαινόμενο με την αστική ανάπλαση κάτι που δεν περιγράφει το φαινόμενο με τρόπο που να καλύπτει κάθε κοινωνική του έκφραση και λειτουργία.

αυτόνομο ★ σχήμα
αρχιτεκτονικής

blog: autonomoarxitektonikhs.wordpress.com

mail: common.architect@gmail.com